

As she began to recount what had happened that night, she felt herself drifting back... alighting in the woods outside her grandfather's Normandy chateau... searching the deserted house in confusion... hearing the voices below her... and then finding the hidden door [Brown 2004, с. 337]. – *Пригадуючи події тієї ночі, Софі неначе перенеслася в минуле... Ось вона виходить з авта біля нормандського будинку дідуся...збентежена бродить порожнім будинком...чує внизу голоси...і знаходить потаємні двері.* [Кононенко 2017, с. 346].

У **висновку** зазначимо, що синтаксично-стилістичні прийоми в досліджуваних романах створюють специфічну організацію речень, завдяки яким можлива передача різних конотативних і прагматичних характеристик описуваних подій, поведінки героїв і їх стану. До цих прийомів ставляться неповне речення, граматична інверсія, переривання висловлювання. Неповні речення використовуються для передачі атмосфери природного спілкування, створення портрета героя і його стану. Відмінною особливістю вживання неповних речень у текстах аналізованих романів є те, що вони включені в невластиву-пряму мову і застосовуються в якості емпатичного завершення, закінченого в смисловому плані. Граматична інверсія сприяє передачі особливого емоційного стану героїв, посилення атмосфери таємничості. Переривання висловлювання, замовчування, полягає в смисловому обриві висловлювання, в розриві смислового ланцюга, потенційно об'єднуючого мовний відрізок в єдине смислове ціле. Обривами можуть бути розділені граматично неузгоджені члени речення. Обрив завжди графічно виділяється трьома крапками.

Таким чином, при перекладі таких прийомів, як неповне речення, парцеляція, граматична інверсія, переривання висловлювання перекладачі зберігають авторський прийом або звертаються до граматичних трансформацій. В окремих випадках трансформації порушують авторський задум і змінюють малюнок стану героїв.

Література

- Браун Д.* Янголи та демони : пер. з англ. А. Кам'янець. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 544 с.
Браун Д. Код да Вінчі : пер. з англ. Є. Кононенко. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 333 с.
Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) М. : Филология три, 2002. 418 с.
Brown D. The Da Vinci Code. New York : Delacorte Press, 2004. 416 p.
Brown D. Angels & Demons. New York : Pocket Books, 2001. 300 p.
Lipgart A. A., Roberts A. R. Parody and Style. On "The Da Vinci Code" by Dan Brown, «The Asti Spumante Code» by Toby Clements and the «Va Dinci Code». Moscow : KomKniga, 2007. 152 p.

(Матеріал надійшов до редакції 27.02.19. Прийнято до друку 20.03.19)

УДК: 800: 159.9 + 800: 316

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-16>

МОРОЗ А. А.

(Бердянський державний педагогічний університет)

РОСІЙСЬКА АРМІЯ МИКОЛИ І ОЧИМА АНГЛІЙЦІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1853-1856 РР. (ЛІНГВОІМАГОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті проаналізовано погляди британських солдатів, офіцерів і журналістів на їхніх противників – росіян під час Російсько-турецької війни 1853-1856 рр. з точки зору лінгвоімагології. Автори мемуарів використовують наступні засоби інтерпретації лінгвоімагологічного аспекту: інверсія, метафора, знаки оклику, суперлативи, протиставлення, експресивні словосполучення, суперлативи, фонетичні повтори, лексичні повтори, деталь та стереотипи. Естетична та етична оцінка вживаються для додавання оповіді виразності.

Ключові слова: лінгвоімагологія, оцінка, виразність, деталь, міжкультурна комунікація.

Moroz A. Russian army of Nicholas I from the viewpoint of the British during the Russo-Turkish War of 1853-1856 (linguomagological aspect). The article analyzes the views of British soldiers, officers and journalists on their adversaries – the Russians during the Russo-Turkish War of 1853-1856 from the viewpoint of linguomagology. This area explores the means of image verbalization. Memoirs of Crimean witnesses, journalist notes, letters from English soldiers and officers were selected for the

study. The assessment that the British gave to the enemy is of particular interest. In the article the following aspects are explored: the Russians in battle, the cunning behavior of Nicholas' I soldiers and their weapon. Summarizing the material, we can draw some conclusions. The opponent's assessment was made taking into account the national picture of the world. From the perspective of many British historians, the Eastern War of 1853-1856 was "pointless" and "unnecessary". The authors are inclined to believe that this was the last campaign of the uncompetitive army of the Russian emperor. The analysis of the binary opposition "our / other" ("friend / enemy") in the military discourse is made. Numerous works by British poets and writers on the Crimean War of 1853-1856 have implemented the basic archetypes: hero (British soldier, French soldier) – villain (the Russian tsar, a soldier with a bayonet, a Cossack), own space (Great Britain, Balaklava, transformed into "Little London") – foreign space (Sevastopol under siege, Russia in general), backward (Russian, Tatar, Turk) – civilized (British, French). The British had good attitude to their officers and soldiers and also to the military of allies, but showed bad attitude to the enemy (the Russians). This characterizes them as people who have subjective assessment. The authors of the memoirs use the following means of interpretation of the linguoimagological aspect: inversion, metaphor, exclamation marks, superlatives, juxtaposition, expressive phrases, phonetic repetitions, lexical repetitions, detail. Aesthetic and ethical assessment is used to add expressiveness to the narrative. English witnesses condemn the defense tactics of the Russians, their attempts to fall to the ground and destroy everything possible during the retreat. English writers and journalists use stereotypes that have negative connotations.

Key words: linguoimagology, assessment, expressiveness, detail, intercultural communication.

Вступ. Формулювання проблеми. Напрямок «лінгвоімагологія» був запропонований Л. П. Івановою лише кілька років тому [Іванова 2014]. На відміну від літературної імагології лінгвоімагологія розглядає **вербалізацію** іміджу одного народу іншим за допомогою лексико-семантичних засобів. Наш досвід свідчить про те, що національна точка зору проявляється в доборі лексики, номінаціях реалій, які насамперед бачить людина, ЛСГ, які слугують предметом авторського дослідження, синтаксичних конструкцій, морфолого-словотворчих засобів, звукового інструментування. На наш погляд, доцільно розробляти в лінгвоімагологічному аспекті наступні проблеми: сприйняття тієї чи іншої країни, народу, місцевості представниками іншого народу в синхронії або діахронії; одна країна або народ у дзеркалі іншого; перші враження про якусь країну і народ в результаті географічних відкриттів. Якщо наповнити цей перелік конкретними країнами та народами, то їх буде нескінченна безліч. Матеріалом для аналізу можуть служити фольклор, художні тексти, епістолярії, мемуари, публіцистика, замітки в ЗМІ.

Завдання статті полягає в тому, щоб передати засоби вербалізації образу росіян з точки зору англійців під час військових подій 1853-1856 років на Кримському півострові. Таке питання ніколи раніше не піднімалось у вітчизняній або зарубіжній лінгвістиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з аналізом іміджу країни або народу, розглядалися наступними лінгвістами: [Іванова 2016а; Іванова 2016б; Сабитова 2014; О. Тупчій 2018]. С. Мілославська опублікувала монографію «Русский язык как иностранный в истории становления европейского образа России» [Милославская 2012], в якій аналізувала питання, пов'язані з іміджем досліджуваної країни. Але слід зазначити, що термін «лінгвоімагологія» не використовувався. Авторство Л. Іванової включає такі роботи: «Жанровые основания лингвоимасологического анализа» [Іванова 2016а], де як приклад реалізації різних жанрів наводився імідж Англії та англійців в нотатках К. Дашкової. Розглянуто листи Д. Фонвізіна, спогади таких мандрівників, як М. Карамзін, а також журнальні статті О. Пушкіна та М. Гоголя.

Робота Л. Іванової «Російський Берлін у лінгвоімагологічному аспекті» [Іванова 2016б] також здійснювалася з позиції лінгвоімагології. Авторка розглядає столицю Німеччини з точки зору російської еміграції на початку ХХ століття. У дисертації О. Тупчій [Тупчій 2018] аналізується образ Англії в російській мовній свідомості кінця ХVІ – першої половини ХІХ ст. з точки зору лінгвоімагології. Авторка розглядає, насамперед, оцінку образу Англії в російськомовних джерелах, її лінгвістичне втілення, а також динаміку цієї оцінки протягом зазначеного періоду.

Методологія. Показуючи складний характер оцінки образу ворога, необхідно застосувати до його аналізу спеціальний метод. Він повинен базуватися на накопичених лінгвістичних знаннях, методах, прийомах і підходах до аналізу мовних фактів. Лінгвоімагологічний метод вивчення образу є сукупністю прийомів і процедур комплексного підходу до оцінки у різних мовах задля встановлення законів її вербалізації.

Для аналізу лінгвоімагологічного аспекту протистояння "Наш" – "Чужий" в цій статті ми використовуємо дескриптивний метод – систему методів дослідження, що використовуються для характеристики явищ мови на етапі її розвитку. Це є метод синхронного аналізу.

Використання описового методу складається з таких дій: на першому етапі ми розкриваємо мікротексти, що містять оцінку опонента в Російсько-турецькій війні 1853-1856 років, потім ділимо мікро тексти на речення, фрази і, нарешті, слова з оцінкою. Проводячи дослідження, ми групуємо лексеми за тематичними групами-лінгвоімаготемами, які поділяються на підрозділи, що отримали назви «лінгвоімагеми». Кожна лінгвоімагема складається з лексем, пов'язаних між собою загальною тематикою. Так, в лінгвоімагемі «ділові якості англійців» для аналізу обрані лексеми «бізнес», «діяльність», «енергія», «працьовитість». На третьому етапі ми інтерпретуємо номінативно-комунікативні і структурні одиниці. Структурна інтерпретація проводиться за допомогою категоричного та дискретного аналізу.

Метод дискретного аналізу полягає в тому, що структурна одиниця складається з малих, далі неподільних граничних знаків.

Аналіз оцінки проводиться за класифікацією Н. Д. Арутюнової, яка виділяє емоційні, естетичні, етичні, сенсорні (зорові і слухові), кількісні, раціональні, логічні оцінки [Арутюнова 1988, с. 181]. О. М. Вольф вказує, що «оцінку можна розглядати як один з видів модальностей, які накладаються на дескриптивний зміст мовного вираження» [Вольф 2006, с. 11]. В даній роботі оцінка, як категорія лінгвоімагології, розуміється як ставлення носіїв мови до об'єкта, обумовлене визнанням або невизнанням його цінності з точки зору відповідності чи невідповідності його якостей певним ціннісним критеріям.

Основний матеріал. Національна мова створює специфічне забарвлення реального світу, обумовлене культурною значущістю предметів, явищ, процесів, вибіркоким ставленням до них носіїв мови-культури, яке породжується особливостями діяльності, способом життя і національної культури даного народу [Милославская 2012, с. 372-373]. Носії різних мов бачать світ крізь призму, підказану їм рідною мовою, змиряються з тим світобаченням, яке їм диктує мова.

Ключовим поняттям лінгвоімагології виступає «картина світу». «Картина світу, яку можна назвати знанням про світ, лежить в основі індивідуальної й суспільної свідомості. Концептуальні картини світу у різних людей можуть бути різними, наприклад, у представників різних епох, різних соціальних, вікових груп, різних областей наукового знання й т.д. Люди, які розмовляють різними мовами, можуть мати за певних умов близькі концептуальні картини світу, а люди, які розмовляють однією мовою, – різні. Отже, у концептуальній картині світу стикаються загальнолюдське, національне й особистісне» [Маслова 2004, с.169].

Виділяють реальну картину світу, культурну (понятійну) картину світу і мовну картину світу. У сучасних дослідженнях (Ю. Д. Апресян, Т. В. Булигіна, О. С. Кубрякова, Л. А. Петрова) відзначається, що реальна картина світу – феномен складіший за мовну картину світу, тобто ту частину концептуального світу людини, яка здобуває вербальну форму [Петрова 2006, с. 21]. Під реальною картиною світу розуміють: «об'єктивну позалюдську даність, світ, що оточує людину» [Тер-Минасова 2007, с. 22].

Культурна (понятійна) картина світу – «відбиття реальної картини крізь призму понять, сформованих на основі уявлень людини, отриманих за допомогою органів почуттів і тих, які пройшли крізь її свідомість, як колективну, так і індивідуальну. Це образ світу, заломлений у свідомості людини, тобто світогляд людини, що створився в результаті її фізичного досвіду й духовної діяльності. Культурна картина світу специфічна й розрізняється в різних народів. Це обумовлено цілим рядом факторів: географією,

кліматом, природними умовами, історією, соціальним устроєм, віруваннями, традиціями, способом життя й т.п.» [Тер-Минасова 2007, с. 22]

Для кожного народу існує й **національна** картина світу. Різні умови проживання етносів, соціально-історичні, культурні фактори, що відрізняють один народ від іншого, є об'єктивною основою для визначення національної картини світу, яка являє сукупність концептів, що є базою національного мислення. Національна система концептів включає як одиниці, зафіксовані у мовних знаках, так і такі, які не виражені засобами національної мови, але існують у національній концептосфері й забезпечують національну розумову діяльність [Петрова 2006, с. 30].

Мовна картина світу відбиває реальність за допомогою засобів мови, але не прямо, а через культурну картину світу («мова – дзеркало культури»). Оскільки реальна картина світу репрезентується у свідомості людини мовними засобами, вона є об'єктивованою мовою й має вже тільки ту форму, яку «відбила» і створила – на базі культури – національна мова» [Тер-Минасова 2007, с. 22]. «Різні мови – це не різне позначення одного і того самого предмета, а різне бачення (Ansichten) його», – вказував В. фон Гумбольдт [Гумбольдт 1960, с. 80]. У кожній мові відбивається певний спосіб сприйняття світу, що нав'язується як обов'язковий усім носіям мови [Сабитова 2014, с. 373]. У способі мислити про світ втілюється колективна філософія, притаманна даному народу. «Властивий мові спосіб концептуалізації дійсності (погляд на світ) є частково національно специфічним, тому носії різних мов можуть бачити світ трохи по-різному, через призму своїх мов» [Апресян 1995, с. 39].

У нашій роботі розглядається погляд англійців на росіян під час військових подій середини XIX ст. Слід зазначити, що дві сторони конфлікту мали своїх свідків подій 1853-1856 рр. Вони залишили спогади, у яких надано характеристику різних аспектів життя як своєї нації, так і іншої. Акцент завжди ставився на найбільш цікавих і несподіваних сторонах життя, відмінних від національної англійської картини світу.

У поданій статті аналізується лінгвоімагема «Боездатність росіян очами англійців». Хоча в долі Великобританії налічувалося чимало воєн, саме Кримська війна була найбільш незрозумілою і кровопролитною війною середини XIX ст. і єдиним загальноєвропейським конфліктом протягом ста років від Віденського конгресу до Першої світової війни. За своїм географічним розмахом вона не мала собі рівних і стала геополітичною війною. В її основі лежав клубок міждержавних суперечностей, розмотуючи який допитливий дослідник може простежити логічну нитку всієї європейської історії від початку Нового часу до наших днів. Підсумки Кримської війни прямо або побічно вплинули на історичні долі Європи, та й усього світу в цілому.

Ставлення англійців до цієї війни було вкрай складним і неоднозначним: від ненависті до «жандарма Європи» Миколи I і бажання в черговий раз виконати свою «цивілізаторську місію» до остраху не отримати своєї частки в очікуваному розділі Оттоманської імперії. До середини XIX ст. англійці вже кілька десятиліть мислили геополітично, тобто скрізь і всюди переслідували свої національні інтереси, виставляючи себе при кожному зручному випадку поборниками цивілізації і прогресу. Деякі дослідники вказують на те, що для армії англійців дуже важливою була «перемога, що має свою найближчу причину зовні, але більш глибока причина – народний дух. Це майно, що важко придбати, має, перш за все, свої зовнішні наслідки: трофеї, територіальне збільшення, взагалі – множення сили; але воно має також і свої психічні наслідки: підняття духу, народного почуття, взагалі – піднесення творчої сили; і ці внутрішні наслідки знову таки течуть в державне тіло» [Штейнталь 1865, с. 9].

Однак ті жертви, які вони принесли задля перемоги (25 тисяч), не були варті її результатів. У 1877 р. лорд Солсбері, майбутній прем'єр-міністр Великобританії, заявив: «З кожним днем я все більше переконуюся, що Кримська війна була гідною жалю дурістю», а видатний англійський парламентарій Т. Сінклер охарактеризував війну, як «дурну і

аморальну» [Виноградов, 1991]. Вони не були самотні в своєму судженні. В. М. Виноградов вказує на думку відомого вченого Р. Сітона-Уотсона, висловлену ним у 30-х роках ХХ ст.: «Кримська війна стала розглядатися більшістю істориків як найбільш непотрібна у сучасній Європі» [Виноградов, 1991].

Деякі автори вказують на те, що Кримська війна 1853-1856 років стала останнім аргументом, що свідчив про необхідність суттєвих змін як в устрої Російської імперії, так і в самій армії:

*Up till the mid-nineteenth century it was still possible for the Russian army to function more or less adequately on the basis of what an agrarian society could produce when bolstered by good ordnance and textile factories. The Crimean War provided the first **clear warning** that this was ceasing to be the case. The army proved to defend a fortified base in its own homeland against troops dispatched from thousands of miles away* [Hosking 1997, p. 194].

Атрибут *clear* додає експресивності словосполученню *clear warning*, підкреслюючи, що настав час певних структурних змін і головним індикатором цих змін як раз і стала війна 1853-1856 років. Тут має місце естетична оцінка (за класифікацією Н. Д. Арутюнової).

Те, що відбувалося на Кримському фронті, знали всі. «Таймс» регулярно друкувала звіти з театру військових дій. Її співробітник Вільям Рассел, який став першим військовим кореспондентом, перебував у Балаклаві та бачив війну зсередини. Його репортажі читала вся Британія. Відомості, отримані з газет, інтерпретувалися, перероблялися на сторінках художніх творів.

Існувала значимість у військовому дискурсі бінарної опозиції «свій/чужий» (або «друг/ворог»). На думку багатьох сучасних дослідників, образ чужого завжди є конструктом [Малахов 1997; Рябов 2003; Аho 1994]. Він визначається не тільки реальними якостями іншої сторони, але і його функціями, які О. В. Рябов формулює наступним чином: «по-перше, підтримувати ідентичність соціального суб'єкта, відокремлюючи чужих від своїх; по-друге, довести власну перевагу (військову, моральну, нарешті, естетичну) і тим самим сприяти перемозі над ворогом; по-третє, зміцнити внутрішній порядок і провести внутрішні кордони у власному соціумі» [Рябов 2003].

Зазначені функції цього образу обумовлюють його основні риси. «Ворог» повинен породжувати почуття небезпеки, викликати переконаність в моральній правоті «своїх» і неправоті «чужих». Для того, щоб викликати обов'язковий гнів, відразу і безжалісність до цього образу, передбачається використання такого прийому, як дегуманізація «ворога». Нарешті, «ворог» повинен бути зображений досить слабким і комічним, щоб «своїх» не залишала впевненість у тому, що перемога неминуха [Аho 1994; Harle 2000; Keen 1986].

У численних творах британських поетів і письменників про Кримську війну 1853-1856 років були реалізовані основні архетипи: герой (британський солдат, французький солдат) – лиходій (російський цар, солдат з багнетом, козак), свій простір (Великобританія, Балаклава, перетворена в «маленький Лондон») – чужий простір (Севастополь в облозі, Росія в цілому), відсталі (російська, татарин, турок) – цивілізований (британець, француз) [Іщенко 2008, с. 78]. Розглянемо це на прикладі. Знаменитий кореспондент так описує героїчний подвиг англійської бригади під Севастополем: *This gallant brigade, a majority of whom had so suddenly met a bloody death, were the **flower of the whole army**, and many a heart is saddened by their untimely fate* [Russell 1857, p. 74].

Як бачимо, автор оповідання з великою повагою ставиться до англійських військових. Він використовує атрибути *gallant*, метафору *flower of the whole army* для зображення героїчних дій англійської бригади.

В листах з фронту було багато прикрашених героїчних розповідей про перемогу над армією Миколи I в боях за Севастополь:

At least twelve Russians were sent wholly out of the “way of the war” by my good steel alone, and at least as many more put on the passage to that peaceful exit by the same excellent weapon [Russell 1857, p. 97].

У проаналізованому уривку автором оповідання використано три знаки оклику та двічі лексема *at least* (*принаймні*), що свідчить про збуджений емоційний стан мовця, схвильованість, підкреслює його захоплення бойовими діями англійської армії, оскільки для англійської мови використання знаку оклику є більше винятком, ніж правилом.

У подібному ключі англійський військовий офіцер описує своїх союзників – французів: *The French are very good soldiers, and very kind and good natured. They will do any thing for the English. They fight to the last man of the English* [Russell 1857, p. 98].

У цьому реченні двічі застосовано суперлатив *very*, що свідчить про величезну повагу англійців до своїх союзників французів – також представників західного світу.

Як на будь-якому іншому рівні, на рівні синтаксису повтори є мовними засобами інтерпретації додаткового значення, експресивності. На думку І. В. Арнольд, «так само, як і інші фігури мови, що підсилюють виразність висловлювання, повтори можна розглядати в плані розбіжності між традиційно позначаємим і ситуативно позначаємим як певне цілеспрямоване відхилення від нейтральної синтаксичної норми, для якої достатньо одноразового вживання слова» [Арнольд 2005, с. 244]. Далі авторка зазначає: «Явища, надлишкові з позиції мовця, і слухача (тавтологія, плеоназм, дублювання словосполучень, речень) – абсолютна надмірність, посилюють вплив на слухача в результаті повторів різних компонентів тексту, як у плані змісту, так і в плані вираження» [Арнольд 2005, с. 245].

Відомо, що відстань між словами, що входять до складу повторів, не є встановленою. Завдання повтору як стилістичного прийому – виділити слова, які повторюються в реченні таким чином, щоб читач звернув на них особливу увагу.

Журналісти активно застосовували стереотипи, закріплені у свідомості англійців щодо росіян і надавали яскраві приклади.

The Officers on board the steamers could not distinguish, in the crowd on the beach, their fellow-countrymen, who were bravely carrying up the wounded in the midst of a shower of shells, which burst in all directions: to avoid which, the Russians had been trained to lie down flat, on a signal being given them to do so; and occasionally the remarkable scene was exhibited, of the jolly tars proceeding on their route up the cliff, regardless of the explosions and shot from the ships, whilst several thousand Russians were lying flat on their faces [Royer 1854, p. 16].

Автор мемуарів називає дану сцену *remarkable scene*. Тут має місце порівняння поведінки англійців *jolly tars proceeding on their route up the cliff, regardless of the explosions and shot from the ships* і російських матросів *whilst several thousand Russians were lying flat on their faces*. Очевидець подій використовує розмовне *tars* ((also Jack tar) (dated infml) sailor [OALD 1992, p. 933]) і атрибут *jolly*, яке відноситься до прикметників з етичною оцінкою (за класифікацією Н. Д. Арутюнової). Британський офіцер підкреслює, що російські солдати були спеціально навчені падати на землю і нерухомо лежати *the Russians had been trained to lie down flat*. Автором мемуарів використовується лексичний повтор: *lie down flat* і *were lying flat*. Таким чином, за допомогою протиставлення автор висловлює іронію і певне негативне ставлення до супротивника.

Цілком очевидно, що падіння на землю стало особливо неприйнятним для англійців середини XIX століття, оскільки апеляція до даної деталі знаходимо у багатьох авторів мемуарів періоду Кримської війни 1853-56 років: *The Russians had an ugly trick of lying on the ground, pretending to be wounded, and firing at us as soon as we passed; so our men massacred them right and left* [Russell 1857, p. 57]. Атрибут *ugly* належить до лексем з негативною конотацією та має етичну оцінку. Автор стає на позицію своєї армії, хоча один з найперших трактатів про ведення війни «Мистецтво війни» Сунь-цзи говорить про військову хитрість як про одну зі складових успіху армії (Sun-tzu).

У росіян завжди був приклад відступу М. І. Кутузова з Москви в 1812 році. Подібне сталося і в Севастополі в 1853. Основна мета відступаючих була не залишити за собою нічого корисного для армії союзників. Цю тактику англійці сприйняли з презирством і обуренням. Очевидець пише: *No pen can describe the scene within* [Russell 1857, p. 48]. Наступна сцена говорить про ганьбу, яка трапилась на полі битви: *The Russian gunners, when the storm of cavalry passed, returned to their guns. They saw their own cavalry mingled with the troopers who had just ridden over them, and, to the eternal disgrace of the Russian name, the miscreants poured a murderous volley of grape and canister on the mass of struggling men and horses, mingling friend and foe in one common ruin* [Russell 1857, p. 74].

Тут використовуються: лексеми із заниженою оцінкою *miscreants*, словосполучення *to the eternal disgrace of the Russian name*. Англійця-очевидця дивує така деталь: російські воїни переплутали ворога і друга, не зуміли не чіпати своїх солдатів, знищуючи і своїх, і чужих. За російськими військовими у багатьох англійських оповідачів міцно закріпився стереотип варварів, який часто використовували англійські військові журналісти:

The enthusiasm aroused in those whose foot-fall on this classic soil awoke at every step the slumbering echoes of departed grandeur, was only by the intense glow of indignation with which each succeeding chronicler banned the ruthless barbarity of the Muscovite conqueror, who had stripped the tumuli of the sacred relics deposited in them by the piety of a race of which they were almost the only memorials, defaced the temples, and shattered the sculptured marbles which had survived the havoc of successive revolutions, and wantonly destroyed monuments justly held the dearest by the enlightened nations of the world [Brackenburry 1855, p. 83].

У наведеному прикладі особливо цікавим є наступний вислів «*ruthless barbarity of the Muscovite conqueror*». Оповідач використовує лексему «barbarity» з низькою етичною оцінкою. Далі також йде принизлива оцінка: *At 11.35 A. M., not a British soldier, except the dead and dying, was left in front of the bloody Muscovite guns* [Russell 1857, p. 74]. У прикладі використано словосполучення *bloody Muscovite guns* з негативною етичною оцінкою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи вищенаведений матеріал, можна зробити деякі висновки. Оцінка опонента проводилась з урахуванням національної картини світу. З точки зору багатьох британських істориків, Східна війна 1853-1856 років була "безглуздою" та "непотрібною" війною. Автори схильні вважати, що це був останній похід неконкурентоспроможної армії російського імператора.

Проведено аналіз бінарної опозиції «свій/чужий» (або «друг/ворог») у військовому дискурсі. У творах британських поетів і письменників про Кримську війну 1853-1856 років були реалізовані основні архетипи: герой (британський солдат, французький солдат) – лиходій (російський цар, солдат з багнетом, козак), свій простір (Великобританія, Балаклава, перетворена в «маленький Лондон») – чужий простір (Севастополь в облозі, Росія в цілому), відсталий (російська, татарин, турок) – цивілізований (британець, француз). Наведений матеріал свідчить, що англійці добре ставились до своїх військових і військових армій союзників, але демонстрували погане ставлення до ворога (росіян). Це дає змогу характеризувати їх як людей, що мають суб'єктивну оцінку.

Автори мемуарів використовують наступні засоби інтерпретації лінгвімагологічного аспекту: інверсія, метафора, знаки оклику, суперлативи, протиставлення, експресивні словосполучення, суперлативи, фонетичні повтори, лексичні повтори та деталь. Естетична та етична оцінка (за класифікацією Н. Д. Арутюнової) використовується для додавання виразності оповіданню. Англійські свідки засуджують оборонну тактику росіян, їх намагання падати на землю, а також знищувати усе можливе під час відступу. Англійські письменники та журналісти використовують стереотипи, що мають негативні конотації.

У наступних дослідженнях ми плануємо проаналізувати деякі інші аспекти Російсько-турецької війни (1853-1856) з точки зору лінгвімагології.

Література

- Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка : попытка системного описания. *Вопросы языкознания*. 1995, №1. С. 37-67.
- Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. М. : Флинта : Наука. 2005. 384 с.
- Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. М. : Наука, 1988. 338 с.
- Виноградов В. Н. Британский лев на Босфоре. М. : Наука, 1991. 160 с.
- Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. [3-е изд.]. М. : КомКнига, 2006. 280 с.
- Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. М. : Прогресс, 1984. 397 с.
- Иванова Л. П. Рецепция Франции в лингвоимагологическом аспекте. *Мова і культура (Науковий журнал)*. К. : Издательский Дом Дмитрия Бурого, 2014. С. 91-100.
- Иванова Л. П. Синтез науки – архитектуры – религии как предмет лингвоимагологического описания (на материале публицистики Н. В. Гоголя). *Мир русского слова*. № 1. Спб., 2015. С. 52 – 57.
- Иванова Л. П. Синтез наук и искусств как важная тенденция развития современного сознания. *Система і структура східнослов'янських мов : зб. наук. праць / редкол. Ю. В. Кравцова (відп. ред.) [та ін.] ; Мін-во освіти і науки України ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 8. С. 164 – 171.
- Иванова Л. П. Жанровые основания лингвоимагологического анализа. *Жанры речи : между. научн. журнал*. Саратов : Саратовский Национальный исследовательский государственный университет им. Н. Г. Чернышевского, 2016. С. 148-155.
- Иванова Л. П. Русский Берлин в лингвоимагологическом аспекте. К. : Издательский дом Дмитрия Бурого, 2016. 112 с.
- Иценко Н. А. Міфотворчість у воєнному дискурсі : національний міф про Кримську війну 1853-1856 років у літературі Великої Британії другої половини XIX століття : дис. д-ра філ. наук : 10.02.04. Тавр. Нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Сімферополь, 2008. 426 с.
- Карпенко-Иванова У. Фрейм «Вооруженное противостояние» в русской, английской, итальянской культурно-языковой традиции. Киев : Издательский Дом Дмитрия Бурого, 2006. 232 с.
- Малахов В. С. «Война культур», или интеллектуалы на границах. *Октябрь*. 1997. № 7.
- Маслова В. А. НОМО LINGUALIS В КУЛЬТУРЕ : Монография. Витебск : Изд-во УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2004. 214 с.
- Милославская С. К. Русский язык как иностранный в истории становления европейского образа России : монография. 2-е изд., стереотип. М. : ФЛИНТА : Наука, 2012. 400 с.
- Петрова Л. А. Лингвокогнитивные основы художественной картины мира. Симферополь : ОАО «СГТ», 2006. 284 с.
- Рябов О. В. Нация и гендер в визуальных репрезентациях военной пропаганды. 2003. URL : <http://ivanovo.ac.ru/alumni/olegria/Nation2.htm>. (дата звернення: 15.11.2019).
- Сабитова З. К. Языковая картина мира : языковые свидетельства вживания народа в природу. *Лингвистика XXI века : сб. науч. ст. : к 65-летию юбилею проф. В. А. Масловой / соред. В. В. Колесов, М. В. Пименова, В. И. Теркулов*. М. : ФЛИНТА : Наука, 2014. С. 370-380.
- Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур : вопросы теории и практики. М. : АСТ : Астрель : Хранитель, 2007. 286 с.
- Тупчий А. В. Образ Англии в русском языковом сознании конца XVI – первой половины XIX вв. : лингвоимагологический аспект : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 – русский язык. К., 2018. 282 с.
- Штейнталь Х. Мысли о народной психологии. Воронеж : Типография В. Гольдштейна, 1865. 41 с.
- Aho J. A. This thing of darkness : a sociology of the enemy. Seattle : Univ. of Washington Press, 1994. 189 p.
- Brackenburry G. The Campaign in the Crimea. An historical sketch, accompanied by forty one double tinted Plates from drawings taken on the spot by William Simpson. 2nd series. L. : P. & D. Colnaghi & Co. and Longman, Brown, Green and Longmans, 1855. 136 p.
- Collins English dictionary. 3-d ed. Glasgow : Harper Collins Publishers. 1991. 1791 p.
- Harle V. The enemy with a thousand faces : The tradition of the Other in Western political thought and history. Westport, Conn. : Praeger, 2000. 232 p.
- Hosking G. Russia : people and empire, 1552-1917. Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1997. 548 p.
- Keen S. Faces of the enemy: reflections of the hostile imagination. San Francisco: Harper and Row. 1986. 292 p.
- Oxford Advanced Encyclopedic Dictionary. Oxford : Oxford University Press, 1992. 1081 p.
- Royer A. The English Prisoners in Russia. London : Chapman and Hall, 1854. 543 p.
- Russell W. H. Complete history of the Russian War, from its commencement to its close : giving a graphic picture of the great drama of war / by Russell, correspondent of the London Times. Toronto, C. W. : Bostwick & Barnard, 1857. 181 p.
- Sun-tzu. The Art of War. URL : <http://classics.mit.edu/Tzu/artwar.html>. (дата звернення: 25.11.2019).

(Матеріал надійшов до редакції 25.01.19. Прийнято до друку 12.02.19)

УДК: 81'25:331.45:001.4=111

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-17>

МОСІЄВИЧ Л. В.

(Запорізький національний університет)

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена вивченню труднощів перекладу термінів з охорони праці англійською мовою. Проведено аналіз структурних особливостей цих термінів. Визначено способи перекладу багатокомпонентних термінів окресленої тематики. *Ключові слова*: багатокомпонентні терміни, охорона праці, способи перекладу, трансформації, терміни.